

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Дипломна робота

бакалавр

на тему

Психологічні детермінанти насильницької поведінки підлітків

Виконав: студент 4 курсу,
групи ПП-41, напрямку підготовки
6.030103 «Практичний психолог»

Туровцій В.В.

Керівник: Орос О.Б.

Рецензент: Ярема О.М.

Мукачево - 2019 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАСИЛЬНИЦЬКОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ	
1.1 Теоретичні засади агресивної та насильницької поведінки.....	6
1.2 Причини насильницької поведінки.....	10
1.3 Специфіка вияву насильницької поведінки у підлітковому віці.....	25
РОЗДІЛ II ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕТЕРМІНАНТ НАСИЛЬНИЦЬКОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ	
2.1 Обґрунтування методик дослідження.....	32
2.2 Аналіз результатів дослідження психологічних детермінант насильницької поведінки підлітків.....	36
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	69

ВСТУП

Актуальність дослідження. Агресивність є завжди невідомою складовою життя та частіше за все передумовою та основним двигуном насилля є наші емоції. На даний час для нас є актуальною тема агресивності та насильства з причин відносно критичного стану в нашій країні що знаходиться на межі війни.

Агресія за останій час заповнила майже всі сфери життя з кожним роком все більше негативу та насильства, багато хто вказує на проблеми телебачення та соц. мереж.

В мережі інтернет завжди вистачає агресивних людей багато хто вважає що це наслідки свободи для кожного індивіда і все менше контролю там де є можливість на анонімність-це може бути початком для формування агресивної поведінки. Саме інтернет може бути причиною підліткової агресивності та насильства і саме в цюому віці часто виникає бажання робити все на перекір батькам та на перший план виходять друзі та компанія.

Підлітковий вік був обраний для дослідження з причини того що агресивність формується переважно в процесі ранньої соціалізації в дитячому та підлітковому віці, що робить проблему дослідження мотивації агресивної поведінки підлітків актуальною і важливою для вирішення практичних завдань її корекції.

Так як агресія завжди супроводжує людину по її життю є досить багато досліджень та теорій але не має єдиної ґрунтовної відповіді відносно передумов виникнення та як з цим боротися що вказує на індивідуальність агресії та те що її важко досліджувати в великих масштабах так як показники дослідження будуть різними залежно від респондентів і це ускладнює формування єдиної думки по даному питанню.

Дослідженням проблеми агресії на фундаментально-теоретичному і прикладному рівнях займалися вчені різних шкіл та напрямів (Р. Ардрі, А. Бандура, А. Х. Басс, Л. Берковіц, Р. А. Берон, Д. Долорд, Д. Зільман, К. Лоренц, Н. Е. Міллер, Д. Тедеші, Р. Фельсон, С. Фешбах, З. Фрейд та ін.). Для

обґрунтування теоретичного матеріалу було опрацьовано праці таких авторів: Змановская Е.В, Рыбников В.Ю, Орос О.Б, Балакірева О.М, Волянська О.В, Дроздов О.Ю, Живолуп Л.В, Ніжинська О.В, Сухенько Я.В так як їх праці є актуальні та присвячені підлітковому віку.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити причини насильницької поведінки в підлітковому віці.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати теоретичні підходи до розуміння насильницької поведінки у сучасній психологічній літературі;
- 2) розкрити психологічний зміст та основні причини виникнення шкільного насильства серед дітей підліткового віку;
- 3) емпірично дослідити особливості прояву насильства в підлітковому віці;

Об'єкт дослідження: насильницька поведінка як соціально-психологічний феномен.

Предмет дослідження: психологічні детермінанти насильницької поведінки в підлітковому віці.

Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань ми використали такі теорвикористано такі методи дослідження: - самооцінка психічних станів (Айзенка), опитувальник Спілбергера-Ханіна (СХ), модернізований варіант діагностичного опитувальника К. Роджерса, методика діагностики показників і форм агресії А. Басса і А. Дарки

База дослідження. Емпіричне дослідження було проведено на базі ЗОШ №13, вибірка учнів: 60 чоловік та додатково з інших навчальних закладів було опитано 40 учнів 20 з яких є учасниками електронного опитування вік опитаних 15-18 років.

Практичне значення дослідження полягає у розробці психодіагностичного інструментарію, спрямованого на виявлення проявів насильства в підлітків. Може бути використаним психологами закладів освіти для діагностики насильницької поведінки та розробки профілактичних програм щодо попередження насильства та наростання

агресії серед підлітків, а також корекційних програм, спрямованих на зниження та нівелювання впливів насильницької поведінки серед дітей підліткового віку.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши, ми зробили висновки, розуміння насильницької поведінки у сучасній психологічній літературі ми вияснили що схильність до насильства може обумовлюватися психологічними проблемами, які переживає людина, кризовими періодами онтогенезу, кризовими ситуаціями повсякденного життя. Є періоди вираженої агресивності дитини, що порушують її гармонійні відносини з оточенням, що в основному співпадають з моментами її найбільшої емоційної лабільності, з переживанням вікових афективних і особистісних криз. Схильність до насильства певною мірою залежить від агресивності особистості. Це індивідуально-психологічна риса, що виявляється у готовності до агресії. Тобто це – готовність до агресивних дій щодо іншого і щодо себе. Вважається, що можна в такому випадку говорити про потенційно агресивне сприймання та потенційно агресивну інтерпретацію як про стійкі особистісні риси світосприйняття і світорозуміння.

Велику роль у застосуванні насильства також відіграє попередній позитивний досвід успішного використання насильства для задоволення своїх потреб. Для підлітка найбільшу небезпеку у формуванні агресивної поведінки становить не стільки сам акт агресії, скільки реакція на нього. Несвоєчасна або неправильна реакція оточення може призвести до закріплення та підсилення агресії у підлітків.

У вузькому значенні, насильство – це завдання особі будь-якої шкоди. Феномен насильства може приймати різні форми, але переважно репрезентується через взаємодію двох сторін – насильника та жертви. Природа насильства, з точки зору соціології, може бути як продуктом реальних протиріч, так і суто символічних процесів. Воно може трактуватися в якості як глибинного джерела соціальних трансформацій, так і прояву соціальних девіацій. Джерелом насильства серед підлітків у більшості випадків є саме соціальні детермінанти. Пояснення агресивної та насильницької поведінки серед підлітків потребує комплексного підходу. Основними новоутвореннями

підліткового віку є становлення та розвиток інтелектуальної системи, рефлексії;

- формування соціальної відповідальності й готовності опанувати нові соціальні ролі;

- набуття особистісної ідентичності та вибір соціальних ролей і прагнення до самореалізації й індивідуалізації. Ці новоутворення підвищують прагнення відповідати прийнятним у суспільстві порядкам та уявленням про успішність особистості.

Також слід звернути увагу на психологічний зміст та основні причини виникнення шкільного насильства серед дітей підліткового віку розглянемо дане питання на прикладі булінгу.

Булінг — це регулярне та цілеспрямоване нанесення фізичної й душевної шкоди людині, дитині.

Передумови булінгу з боку жертви:

- конкуренція з вже існуючим авторитетом (через відхилення від психологічних рамок колективу, начальства);
- стиль поведінки, як у жертви (слабкість, жалібність, хлюпкість).

Найчастіше жертвами шкільного насилля стають учні, які мають:

- фізичні недоліки або вади – ті, що носять окуляри, діти зі зниженим слухом або з руховими порушеннями;
- особливості поведінки – замкнуті або імпульсивні;
- особливості зовнішності – руде волосся, веснянки, виступаючі вуха, криві ноги, особлива форма голови, вага тіла (повнота або худорлявість) тощо;
- страх перед школою;
- відсутність досвіду життя в колективі (так звані „домашні” діти);
- хвороби – епілепсія, заїкання, порушення мовлення, дисграфія (порушення письмової мови), дислексія (порушення читання), дискалькулія (порушення здатності до рахування) і т.д.;
- низький рівень інтелекту і труднощі у навчанні;
- обдаровані діти;

- неохайні (мають брудні речі, неприємний запах) ;
- фізично слабкі, невпевнені, емоційно реагуючі, тривожні.

Для учнів, які отримали статус відторгнутих, або ізолянтів, характерним є об'єднання в мікрогрупи, які переростають у так звані "групи ризику". Відсутність корекційного впливу на таких учнів, інтеграція даних мікрогруп сприяє формуванню відхилень у поведінці учнів, а це впливає на стан правопорушень у навчальному закладі і створює негативний мікроклімат в учнівському колективі.

Об'єднуючись між собою, такі учні порушують робочу атмосферу на уроці, викликають негативізм і роздратування у вчителів, висміюють або принижують однокласників, конструктивно налаштованих на навчання.

Спостерігається пережите насильство не лише в кіно, а й на власному досвіді, а саме в сім'ях, сценах приниження в класі (бійки, вимагання грошей, психологічний тиск, словесні образи). Причиною булінгу може бути не тільки агресія або страх, а також нудьга і монотонність, бажання розвіятись чи виділитись серед інших. Наслідки таких "розваг" відображаються на особистості і супроводжуються психосоматичними порушеннями.

Як не прикро, але однією з причин "булінгу" є й нестабільність сучасної сім'ї (багато дітей живе з одним із батьків, значна частина дітей проживає з родичами або опікунами у зв'язку з виїздом батьків за кордон, існує багато функціонально неспроможних, деструктивних сімей).

У зв'язку з цим у дітей в таких сім'ях з'являються емоційні розлади, депресивні стани, агресивність, що значною мірою впливає на взаємовідносини в учнівському колективі.

Булінг вкрай негативно впливає на соціалізацію жертви, дезадаптуючи її з усіма витікаючими звідси наслідками, а саме: руйнування або ж затримка формування сфер, в яких здійснюється становлення особистості – діяльності, спілкуванні, самосвідомості.

Наслідки булінга:

- неадекватне сприйняття власної індивідуальності – занижена самооцінка, комплекс неповноцінності, беззахисність;
- неадекватне сприйняття реальності – формування дезадаптаційних захисних психологічних механізмів;
- тривога, стрес, фобії, депресії, неврози, страх;
- відхилення в поведінці – адиктивна, антисоціальна (крайньої формою якої є кримінальна), суїцидальна;
- формування залежностей: алкогольна, тютюнова, наркотична, психологічна
- порушення в комунікативній сфері (крайнім випадком є розлади мовлення)
- страх спілкування з людьми, крайню недовіру до людей, відсторонення від спілкування з колективом (в школі це проявляється у вигляді прогулів).

Як запобігти виникненню булінга:

- підтримуйте позитивний статус дитини (потенційної жертви булінгу) в класі;
- підкреслюйте важливість спільної роботи у колективі;
- формуйте в учнів навички самоконтролю, асертивної поведінки та позитивне ставлення до себе;
- засуджуйте твердо й постійно деструктивну й антисоціальну поведінку учнів;
- використовуйте в роз'яснювальній профілактичній діяльності такий матеріал, що спонукатиме слухачів до міркувань та осмислення власної поведінки;
- заохочуйте учнів до позитивних зрушень в особистісному зростанні, тобто підтримуйте у них прагнення до самовдосконалення.

Основні завдання соціально-педагогічної і корекційної роботи з жертвами шкільного насилля:

- створити психологічний комфорт для отримання жертвами булінгу позитивного досвіду підтримки і довіри;
- сформувати навички упевненої поведінки, розвинути впевненість в собі, позитивне самосприйняття;

- допомогти учням розвинути навички конструктивного спілкування, комунікативну компетентність;
- мінімізувати відчуття людиною своєї самотності шляхом формування потреби у приналежності до групи;
- підвищувати рівень емоційної комфортності шляхом зниження тривожності;
- працюючи з колективом, в якому зафіксовано явище булінгу, необхідно в напрямку зниження агресивності, формування толерантності, емпатійності в учнів з метою вторинної профілактики виникнення булінгу.

Результати, отримані в ході дослідження, у цілому підтверджують гіпотезу про те, що агресивна поведінка пов'язана тривогою і виступає як один з її соціально-психологічних факторів. Таким чином, агресія виступає як фактор-ознака тривоги і одночасно як фактор-механізм її компенсації.

Даний факт, на наш погляд, має більшою мірою соціальну обумовленість. Соціальні причини підліткової агресії сьогодні, як і десять років тому, зводяться до впливу сім'ї, однолітків, системи освіти і засобів масової інформації. Зміни, які відбулися за цей час, стосуються всіх вищезгаданих агентів соціалізації, але більшою мірою вони пов'язані з лібералізацією цінностей, а також зміною форм і видів спілкування, розширенням інформаційного простору у зв'язку з посиленням ролі Інтернету.

Соціальні мережі відіграють у процесі соціальної адаптації все більшу роль, пропонуючи вирішення багатьох психологічних підліткових проблем, таких як самоактуалізація, потр

Також дослідження, проведене в даній дипломній роботі вказує на те, що:

- Тривога, реактивна та особиста тривожність ці показники в цілому знаходяться на середньому рівні корелюються між собою та мають зв'язки з відчуттям провини, індексом агресивності, непрямою агресією, роздратуванням, відчуттям провини та індексом агресивності.

Фрустрація в основному є на низькому рівні.

Агресивність являється стабільно на середньому рівні в середньому значенні переважає фізична та вербальна агресія можна вказати що агресія має звязки з тривожністю та може слугувати однією з передумов агресивної поведінки.

Також одними з передумов агресивної поведінки є негативізм, роздратування, образа, тривога. Види агресії зустрічаються на середньому та високому рівні але най розповсюдженішою формою є вербальна – це може бути зумовлене з стрімким розвитком соц. мереж та відчуттям безкарності з причини можливої анонімності в мережі інтернет.

Аналізуючи вище сказане, вважаємо, що одним з найважливіших завдань проблеми профілактики і подолання агресивності є пильна увага до кожного конкретного випадку прояву девіантної поведінки. Необхідно виявляти основні фактори, що сприяють формуванню девіантної поведінки неповнолітніх, і вести роботу по їх усуненню.

Проблема агресії підлітків є багатопланової і вимагає комплексного, структурованого дослідження. Крім того, проблема ця також знаходиться під сильним впливом тимчасового фактора. Успішність кожного компонента може бути охарактеризована з об'єктивної і суб'єктивної сторони. Об'єктивна сторона може бути представлена оцінками, соціометричeskими показниками, видимими поведінковими проявами.

Суб'єктивна сторона характеризує агресію з точки зору змісту і переживань самого підлітка та і інша сторона перебувають в безпосередній залежності від змін в сучасному соціумі та науці. А значить, ця проблема з кожним роком буде виявляти все нові і нові невивчені аспекти.

За результатами відмінності між чоловіками та жінками не виявленні за даними методиками.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>